

Vecsernyés Ildikó, Kovács Magdolna

A magyar megszólítások és köszönési formák tanítása (nem csak) finneknek

1. A megszólításokról

Domonkosi Ágnes (2002, 5. o.) “a nyelvi érintkezésformák vizsgálata során a kommunikációs partnerre utaló nyelvi elemeket” értelmezi megszólításként. A megszólításokhoz tartozik pl. a tegezés, a magázás, az önözés és a különböző nominális formák (kereszt- és becenevek, pozícióra utaló megszólítások, foglalkozásnevek és kedveskedő elemek).

A megszólítások használatában a magyar nyelvben az utóbbi 30 évben történt élőnyelvi változások az anyanyelvi beszélőkben is okozhatnak bizonytalanságot, nem csak a magyar mint idegen nyelvet tanulóknak. A kutatások többek között a következő tendenciákra hívják fel a figyelmet: a tegezés terjedése a családban, a munkahelyen és a kb. 35 év alatti ismeretlenek között az utcán és a szolgáltatásokban, illetve az önözés terjedése a magázás rovására (Domonkosi 2002, 149–155 o., 2010, 2018, Sólyom 2011). A témával kapcsolatos kérdőíves felmérések alapján bizonytalanság tapasztalható az *ön* és a *maga* használatát illetően (Domonkosi 2002, 151–155 o., Kovács–Tánczos 2015, 248–252. o.). Egyes televízióműsorokban, a valóságshow-kban (vö. Lappalainen–Vecsernyés megj. alatt), valamint több közösségi médiában, például a YouTube videókban (Isosävi–Vecsernyés 2022), a tegezés dominanciája figyelhető meg a magyarban is. Ha nyelvtanulóink az említett fórumokon is ismerkednek a magyar nyelvvel, előfordulhat, hogy kialakul bennük az a téves kép, hogy nyelvünkben a tegeződés túlsúlya a jellemző.

A nominális megszólítások terén is nagy változásoknak lehettünk tanúi. A szocializmus alatti elvtárszás próbálta eltüntetni a háború előtti hierarchikus megszólításokat. A rendszerváltás után az *úr/uram*, *asszony(om)*, *kisasszony* megszólítás visszatért, de nem olyan mértékben, mint a szocializmus előtt, különösen ami a *kisasszonyt* illeti, az *úrhölgy* pedig legfeljebb a diplomáciában használatos. A keresztnevek és becenevek használata megszólításként általános a magyarban, a becenev magázással is párosítható. A becenevek használata megszólításként

részben és továbbra is hierarchikus: a magasabb pozícióban levő becenevén szólíthatja például a beosztottját, de a megszólított nem feltétlenül hív(hat)ja a főnököt a becenevén. (Bencze 2005, 238. o., Koutny 2009, 85–88. o.)

A nyelvkönyveknek nem könnyű lépést tartaniuk az említett változásokkal ezért hangsúlyozottan a tanáron múlik, mennyire igyekszik átadni az élőnyelvi változásokat a nyelvtanulóknak. A megszólítások tanítása kiemelt szerepet kap a skandináv kultúrkörhöz tartozó finn anyanyelvűek tanításában, hiszen a finn nyelv megszólítási szokásai jelentősen eltérnek a magyarétól. E kérdés körülménye ugyanígy fontos lehet más országokban is, ahol például a tegeződés általános, illetve másként használják a nominális megszólításokat. Általában véve is érdemes hangsúlyt fektetni a megszólítások (nem csak a magázás és önözés) használatára a MID tanításban, hiszen a megszólítások kultúrafüggőek, ezért a diákoknak nagy szükségük van támpontokra használatukban. A megszólítások használati szabályainak alapos megtanítása a nyelvi udvariasság elsajátításának fontos része. A nyelvtanuló pragmatikai kompetenciájának fejlesztésében a tanároknak és a jó tananyagoknak kiemelt szerepük van (l. pl. Maróti 2019). A megfelelő célnyelvi sémák gyakoroltatásával akkor is tud eligazítást nyújtani a nyelvtanár diákoknak, ha nem ismeri a hallgatók anyanyelvének megszólítási szabályait.

2. Megszólítások a finn nyelvben

A finn megszólítások nyelvi eszközei hasonlóak a magyaréhoz. A finnben is megtalálható a tegezés és a magázás (a továbbiakban a magázás kifejezés alatt a nem-tegező formákat értjük: az önözést, a magázást és a tetszikelést.). A kettő különbségét az igeragozás, a birtokos személyjelek és a névmások segítségével fejezzük ki. A finnben a magázás a megszólított(ak) számától függetlenül többes szám 2. személyllyel jár; a főként elkerülési stratégiaként használt egyes szám 3. személyű igehasználat nagyrészt elavult. A finn is használ nominális megszólítási típusokat (rangok, kedveskedő elnevezések stb.), azonban használati körükben jelentős eltérések vannak a magyar nyelvhez képest. A magázásról tegezésre való áttérés már az 1960-70-es évek fordulóján kezdett széles körben terjedni Finnországban (Paunonen 2010, 335–337. o., Lappalainen 2015, 75–82. o.), így a magázás ugyan létezik a finnben, de viszonylag ritka, például az országelnök és a miniszterelnök megszólításakor hallhatjuk vagy idős vevő esetében a boltban (ez utóbbi esetben gyakran csak egy *Olkaa hyvä!* 'Tessék. /magázó forma/' erejéig a blokk átnyújtásakor). Az illemtanok felismerik a tegezés terjedését, azonban továbbra is a magázással való kezdést ajánlják például az üzleti életben és a hivatalokban (Lappalainen 2015, 77. o.). Például egy 2021-es viselkedési útmutató szerint (Anaja 2021) a katonaságnál továbbra is a magázás ajánlott a feljebbvalókkal és az idősebbekkel kapcsolatban. Ami viszont meglepő, sőt ironikus, de jellemző a tegezés

elterjedtségére: a magázást ajánló útmutató tegező formában szólítja meg olvasóit. Egy másik példa a tegezés terjedésére: néhány éve az egyetemi tantárgyak leírásaiban a korábbi személytelenebb, passzív igeformák helyett a diákokat közvetlenül megszólító, tegező formát ajánlatos használni.

A kereszt- és becenevek, illetve a kedveskedő elnevezések használata is viszonylag ritka a finn nyelvben közvetlen megszólításként (Isosävi–Lappalainen 2015, 12. o.), ezek megfelelő használatának elsajátítása nehezebb lehet az idegen nyelvet tanulóknak. A (hivatali) ranggal járó megszólítások, illetve a *herra* ‘úr’ szó nagyon ritka, ezek könnyen gúnyos árnyalatot kaphatnak pl. *Mitä herra Niemi/herra johtaja oikein ajattelee? Mire is gondol egyáltalán Niemi úr/igazgató úr?* Az oktatásban a diákok finn nyelven (minden szinten) szívaival köszönnek a tanáraiknak, keresztnéven szólítják és tegezik őket szinte kortól és rangtól függetlenül, beszédben és írásban is. *Hei [Riho]* ‘Szia [Riho]’ – köszön a kolléga és diák egyaránt Riho Grünthal professzornak az egyetemen – és tegezéssel folytatja mondanivalóját.

A finn és magyar megszólítási és köszönési formák különbségeire és tanításuk fontosságára Varga Judit már korábban felhívta a figyelmet (Varga 1996), tanításuk konkrét módszereire azonban – jellegeből adódóan – nem tér ki a tanulmány.

3. A megszólítások tanítása (nem csak) finneknek

Maticsák Sándor (1996) hét, 1961–1989 között megjelent, finneknek írott magyar nyelvkönyvet vizsgált meg a köszönések, a tegezés/magázás és a nominális megszólítások szempontjából. Megállapításai szerint a hét nyelvkönyvben viszonylag kevés a megszólítások tanítására vonatkozó rész, közülük például csak kettő említ meg minden napszakkal kapcsolatos üdvözlést (Maticsák 1996, 152–153 o.). (A köszönések és a megszólítások kapcsolatáról l. a 3.1. fejezetet.) A magázás és önözés kérdését már árnyaltabban mutatja be a nyelvkönyvek egy része, különösen a különböző foglalkozásokhoz kapcsolódóan, részben pedig a nembeli különbségek figyelembevételével (Maticsák 1996, 153–159 o.), azonban kritikája szerint az elemzett tankönyvekből tanuló diák „beszélgetőpartnerét a legjobb esetben is csak a nevének tudja megszólítani” (Maticsák 1996, 155. o.).

A folyamatban levő élnyelvi változások miatt tanárként tehát minden adandó alkalmat érdemes megragadnunk arra, hogy kitérjünk a megszólítások tanítására – bármely tananyag alapján és bármely szinten is tanítsunk. Alább bemutatjuk, mely szinten milyen típusú megszólítások tanítására szoktunk hangsúlyt fektetni és miért. Mindketten a Helsinki Egyetemen tanítunk, és több mint húsz évi nyelvtanítási tapasztalattal oktatunk magyar nyelvet főként finn anyanyelvű hallgatóknak minden nyelvi szinten. Jelen tanulmányunkban egyrészt saját készítésű, a gyakorlatban kipróbált és bevált feladatainkat és ötleteinket mutatjuk be a

megszólítások használatának tanítására, másrészt ismert MID-tankönyveknek a megszólítások tanításában jól alkalmazható feladataiból és szövegeiből is válogatunk, mivel ez utóbbiak jobban ismertek a magyart mint idegen nyelvet tanítók körében. Meggyőződésünk, hogy példáinkat nemcsak finn anyanyelvűeket tanítók hasznosíthatják, hanem olyan kollégák is, akik anyanyelvi hátterüket tekintve heterogén csoportokban tanítanak, illetve nem ismerik nyelvtanulóik anyanyelvének megszólítási rendszerét.

3.1. A köszönések tanítása

Bár nem a megszólítások közé tartoznak, a köszönések tanításánál (valószínűleg már a legelső órán) ki kell térnünk a tegezés–magázás kérdésére. Amint az 1. táblázatban látható, a kezdő szinten tanítandó köszönések és a tegezés–nemtegezés kérdése kéz a kézben jár, azaz egy adott köszönést általában vagy mindig tegezés vagy mindig magázás/önözés követ (vö. pl. Balázs 1993, 38–39. o.), kivéve a 2. oszlop néhány napszakokhoz kapcsolódó köszönését. Tehát nemcsak azt mondjuk el a hallgatóknak, hogy melyek az informális és melyek a formális köszönések, hanem konkrétan kitérünk szoros összefüggéseikre a tegezés és a magázás használatával.

1. táblázat. A köszönések és a tegezés–nemtegezés összefüggése

Tegezés	Gyakran (de nem mindig) magázás/önözés	Magázás/önözés
Szia!/Szervusz!	Jó reggelt (kívánok)!	Jó napot (kívánok)!
Sziasztok!/Szervusztok!	Jó éjszakát (kívánok)!	Jó estét (kívánok)!
Heló(sz((tok))!	Jó éjt!	(Kezét) csókolom.
		Viszontlátásra!/Viszlát!

Forrás: Balázs 1993, 38–39. o. alapján saját készítésű táblázat

Erre a kérdésre fontos kitérni például a finn diákok esetében, mert míg a *szia/szervusz* köszönést a magyarban egyértelműen tegezés követi, ezek két finn megfelelőjét, a *hei* vagy *terve* üdvözlést tegezés és magázás is követheti, a harmadikat, a *moi* 'szia, heló' köszönést pedig tegezés követi. Nem ritkaság, hogy kezdő vagy akár középhaladó szinten álló finn anyanyelvű hallgatóinktól olyan e-mailt kapunk, amelyben – annak ellenére, hogy abban következetesen, a tanítottaknak

megfelelően magáznak bennünket, a tanáraikat – mégis a *szia* és a *keresztnev* párosításával kezdik az üdvözlést. A többes számú köszönési formák elkülönítése, mivel ilyenek nincsenek a finnben, szintén nagyon fontos a finnek, de sok más anyanyelvű diák számára is.

3.2. A tegezés és a nemtegezés tanítása

A nulláról induló, "A1" szintű órákon saját tananyagunkban a 4. leckétől kezdünk foglalkozni konkrétan a nemtegező formák tanításával, és ezen a szinten minden leckében van ehhez kapcsolódó feladat: az írásbeli feladatok mellett a diákok szóban kérdéseket alakítanak magázóvá (pl. a Wordwall szerencsekerekes játékaik segítségével egymást kérdezgetve, l. a példát az 1. ábrában). "Ismerkedés" témában nemcsak egymással, hanem a tanárral is interjút készítenek, szituációs gyakorlatokban ismétlik a magázó/önöző formákat stb. Amíg finnül a tanárt tegezik, magyarul már a kezdetektől igyekszünk hozzászoktatni őket a magázáshoz. Az *ön* és a *maga* használatával kapcsolatban eleinte elég egy leegyszerűsített szabályt tanítunk (amely egyenesen következik a témával kapcsolatos felmérések eredményeiből, pl. Domonkosi 2002, 151–155. o.): az *ön* névmás kissé távolságtartó, de ismeretlenekkel használva udvariasnak tarthatjuk, a *maga* nem távolságtartó, de ismeretlenekkel udvariatlannak tűnhet. Később ez a kép árnyalható. Az interjúkészítés lehetőséget ad a köszönési formák gyakorlására is. Ezzel kapcsolatban a következtetéseket emeljük ki: fontos a tegezéshez és a magázáshoz megfelelő köszönési formák kiválasztása. A táblázatban összefoglalt köszönési formák közül csupán a *Kezét csókolom!*-ot nem tanítjuk aktívan. Ezzel kapcsolatban elegendőnek tartjuk a passzív nyelvtudást is, részben azért, mert a diákok egy része ezt a formát túl viccesnek vagy éppen irritálónak találja, részben pedig a többihez képest korlátozottabb használata miatt. A gyermek/ fiatal-felnőtt/ idős nő viszonylatban használt *Csókolom!* – *Szia!*/*Szervusz!* üdvözléspár azonban jó példa az aszimmetrikus magázás tanítására (l. később: 9. ábra).

"B1–2" szinten a fő hangsúlyt a szituációs gyakorlatokra helyezzük: orvos–beteg, ügyfél az utazási irodában, riporter–riportalan és hasonló helyzetekkel gyakorolják a diákok a megszólításokat. Hasznos lehet az is, ha például a Zoomon egy magyar ismerős jelentkezik be, akiről a lehető legtöbb információt próbálják megtudni a diákok – magázó/önöző formájú kérdések segítségével.

A bizonyosan nem csak a finnek számára nehéz többes számú magázást is jól lehet gyakoroltatni párbeszédekben. Egyik bevált gyakorlatunkban kártyákon helyszíneket osztunk ki, (könyvtárban, kávézóban, buszon, orvosnál, étteremben stb.), majd a diákok néhány perces felkészülés után, három fős csoportokban, olyan párbeszédet készítenek, amelyek az adott helyszínen elhangozhatnak. A párbeszédet előadják a diákok, és a többieknek ki kell találniuk, mely helyszínt

kapták a párbeszéd alkotói. A diákok által készített párbeszédetek egy része biztosan tartalmazni fog többes számú magázó formákat is.

1. ábra. Wordwall-feladat a nemtegezés gyakoroltatására

Forrás: URL, saját készítésű feladat

Nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy megtanítsuk a tegezés felajánlásának szabályait. Erre nagyszerű lehetőséget nyújt például a MagyarOK tankönyv (Szita–Pelcz 2016, 15. o.) alábbi feladata (l. 2. ábra). A feladat kapcsán meg lehet kérni a nyelvtanulókat, beszéljék meg kis csoportokban, mit gondolnak, ki ajánlhatja fel a tegeződést, majd tanári segítséggel megfogalmazhatjuk a szabályokat (vö. Deme, Grétsy, Wacha 1999. 101. o., 104. o.).

„C1” szinten például tolmácsórákon szoktuk gyakoroltatni a tegezés és magázás szabályait. Kísérő tolmácsolások gyakorlása során például az alábbi párbeszédet tolmácsolatjuk a diákokkal (l. 3. ábra, részlet saját tananyagunkból). A finn turista mondatait szó szerint magyarra fordítottuk (piros színnel), hogy jól láthatók legyenek a két beszédpartner nyelvhasználatában való eltérések.

2. ábra. Tegeződés felajánlása a MagyarOK. Magyar nyelvkönyv B1+ 3. kötetének feladatában

c) Hallgassa meg újra a hangfelvételt, és egészítse ki a mondatokat!

~~Üdvözlöm a cégnél!~~ – Figyelj csak! – Nem ismerjük egymást valahonnan? – Hívj fel, ha végeztél! – Nahát, milyen kicsi a világ! – Tegeződünk, jó? – Várj csak! – Ne viccelj!

Gabi: Kovács Gabriella vagyok, marketingmenedzser. Üdvözlöm a cégnél!.....

Miklós: Köszönöm, nagyon kedves. Lénárd Miklós. ....?

Gabi: Nekem is ismerős az arca. Nem miskolci véletlenül?

Miklós: De igen. Igaz, az egyetemem már nem ott végeztem.

Gabi: Én is miskolci vagyok. Ott járt iskolába?

Miklós: Igen. Általános iskolába és középiskolába is.

Gabi: Hova?

Miklós: Az Avasi Gimnáziumba. 2003-ban érettségiztem.

Gabi: .....? Én is az Avasiban érettségiztem, de néhány évvel korábban. Az öcsém viszont 2003-ban végzett. Lehet, hogy ismered is. Kovács Bencének hívják.

Figyelj csak! Várj csak! Mondd csak!
⇒ barátságosabb felszólítás

Forrás: Szita–Pelcz 2016, 15. o.

3. ábra. Autóbérlés (feladat tolmácsórán)

Autóbérlés

Turista: No hei! 'Na szia!'

Ügyintéző: Jó napot kívánok! Miben lehetek a segítségére?

Turista: Haluaisin vuokrata auton. 'Szeretnék autót bérelni.'

Ügyintéző: Akkor jó helyre jött. Ez megbízható, régi cég, amelyet külföldön is sokan ismernek.

Turista: Kuulostaa hyvältä. Mä ajattelin käydä katsomassa Tokajin viinialuetta ja sit' sielt' ylös vuoristoon. 'Jól hangzik. Úgy gondoltam, megnézem a tokaji borvidéket, aztán irány a hegyekbe.'

Ügyintéző: Akkor a legészszerűbb, ha dzsipet bérel.

Turista: Joo, jeeppi on jees. Löytyyks' teiltä Chryslerin Cherokeeetä? Igen, a dzsip nagyon szupi. Van Chrysler Cherokeeetok?

Ügyintéző: Természetesen. Jó ízlése van. Hány napra van rá szüksége? (...)

Forrás: Saját készítésű tananyag

A fenti példával azt szeretnénk illusztrálni, hogy mennyire megnehezíti a tolmács munkáját, ha a két fél nyelvi regisztere nem azonos. Az autóbérlő cég magyar munkatársa magázó formát használ, a finn fél tegezést és nyelvi regisztere

szlenges. A tolmácsnak ezek között kell "harmóniát" kialakítania. Hasonló gyakorlatokat készítettünk utazási iroda, pénzváltás és egyéb témákban is. Mindegyiknél szolgáltató–ügyfél kapcsolatról van szó, és fennül várhatóan tegezést használnának a beszédpartnerek.

3.3. Kerülési stratégiák és a tetszikelés tanítása

A kerülési stratégiák tanítása is korán előkerül: az „A1” szinten pl. már a térben és időben való tájékozódással kapcsolatban: a Bocsánat, hol van a Kálvin tér? vagy az Elnézést, hány óra van? és hasonló udvarias kérdésekkel kapcsolatban, amelyekkel elkerülhető az igei személyragok, valamint az ön és a maga kifejezések használata. Ezeket például szituációs gyakorlatokkal lehet elsajítani, illetve drill formájában is gyakorolni. Magasabb, „B2” szinten a kerülési stratégiákat már összekapcsoljuk a feltételes mód használatával és a nominális kifejezésekkel (ez utóbbit l. alább), egyre bonyolultabb nyelvtani kifejezéseket alkalmazva például mondatátalakításos gyakorlatokkal: Bocsánat, hol van a Kálvin tér? >> Bocsánat/Elnézést, megmondaná, hol van a Kálvin tér? >> Bocsánat/Elnézést, meg tudná mondani, hol van a Kálvin tér? Bocsánat, legyen szíves megmondani... stb. Ugyanez gyakorolható szituációs gyakorlatként is és már csak a bonyolultabb formákat használva: pl. helyszín a bolt, az uszoda stb., ahol kereshető egy-egy áru vagy például az uszodában az öltöző. Hasonló gyakorlatok a kereszt- vagy becenevek hozzáadásával is elvégezhetőek, ami egyben az ön vagy maga kerülésének stratégiáját is gyakoroltatja: Hány óra van? > Éva néni/Tanárnő, megmondaná/meg tudná mondani/ legyen szíves megmondani hány óra van. (A nominális formákat részletesebben l. a 3. 4. részben.)

4. ábra. A tetszikelés első megjelenése az órákon

5. d. Kielioppia. Tessék + infinitiivi.

Unkarissa *tetszik*-apuverbin imperatiivimuodon *tessék*:in ja infinitiivin kanssa voidaan ilmaista kohteliaita pyyntöjä. Tätä rakennetta käytetään silloin, kun aiotaan teitillä. Tämä rakenne on käytössä yleensä silloin, kun lapset puhuvat aikuiselle tai aikuinen puhuu vanhukselle, mutta käyttö on tällä hetkellä laajenemassa.

Esim.

Tessék *leülni*!
Tessék mondani, hány óra van?

Olkaa hyvä ja istuutukaa!
Olkaa hyvä ja sanokaa, paljonko kello on.

Tessék *felöltözni*!
(etuliite pysy paikallaan)

Olkaa hyvä ja pukeutukaa!

A tetszikelés már "A1" szinten előkerül saját tananyagunkban (l. 4. ábra). Itt felhívjuk a figyelmet arra, hogy a *tessék + infinitívuszos* szerkezet a leggyakrabban gyerek és felnőtt, illetve felnőtt és idős ember között használatos, azonban a szerkezet használati köre Magyarországon napjainkban szélesedni látszik.

A tetszikelés "A.2.1" szinten a szórend tanítása kapcsán kerül újra elő, amikor segédigés szerkezetekkel ismerkedünk, pl. *Péter meg fogja enni a szendvicset* vagy *Le tetszik ülni?* Később párbeszédekben gyakoroljuk: beszélgetésben a buszon egy idős nénivel, orvosnál stb.

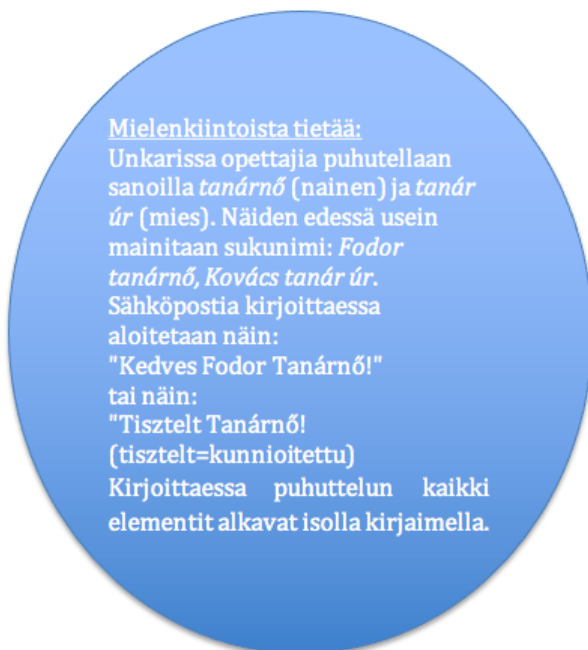
3.4. A nominális megszólítási formák tanításáról

Az alapok elsajátítása már a kezdő szinten történik. Az első melléknevek tanításakor (kedves, drága) rögtön ki lehet térni főnévi használatukra és a kedveskedő megszólításokra: kedvesem, drágám. (Csak említés szintjén vagy néhány példa erejéig, mert a birtokos személyjeleket ekkor még nem tanulták.) Néhány példát érdemes említeni használati területükre (család, barátok, de pl. piacon is). Ez ugyanis – magyarázat nélkül – egy magyarul tanuló, az ismeretlenekkel nagyobb távolságot tartó finn számára nagyon furcsának tűnhet. Az első említés után egy-két órával megtanítjuk a diákoknak, hogyan szólítják általában a tanárt magyar nyelvterületen (l. 5. ábra). Az ábra a következő információkat tartalmazza: "A tanárokat Magyarországon *tanárnőnek* (nő) és *tanár úrnak* (férfi) szólítjuk. Ezek előtt gyakran említjük a vezetéknevet is: *Fodor tanárnő, Kovács tanár úr*. Az e-maileket így kezdjük: *Kedves Fodor Tanárnő!* vagy *Tisztelt Tanárnő!* (A *tisztelt* finnül *kunnioitettu*.) Írásban a megszólítás minden elemét nagy betűvel kezdjük."

Ugyanekkor már említjük az órán, hogy az *úr/uram, hölgyem, asszonyom* használata a magyarban bizonyos szituációkban természetes (pl. szolgáltatások, orvos–beteg, rendőr–járókelő viszonylat) szemben a finn nyelvvel, amelyben rendkívül ritka.

A nevek és a becenevek használatára külön hangsúlyt fektetünk. A finn nyelvben ugyanis a néven szólítás más európai nyelvekhez viszonyítva ritka; általában olyan kommunikációs helyzetekben jelenik meg, mint például többszereplős beszélgetésekben beszélgetőpartner váltásakor vagy témaváltás esetén, illetve pl. a tévében a valóságshow-kban a sikeres versenyzők dicsérése során (Seppänen 1989, Lappalainen 2015, 85-86. o., Lappalainen–Vecsernyés megj. alatt). A beceneveket pedig főleg családi körben használják; munkahelyen, baráti, ismerősi, szomszédi kapcsolatokban ezek ritkábbak. Kivételként említhetjük, hogy a férfi sportolók gyakran kapnak becenevet és nyilvánosan is azon emlegetik őket (URL2.). A becenevek a finnben azért is ritkábbak, mert viszonylag hamar önálló névvé válnak és belekerülnek a hivatalos névrendszerbe, mint például a Kristiina névből rövidült Tiina vagy a Ma(a)ria névből keletkezett Marika, Maikki, Maija, Maiju stb.

5. ábra. A tanárok megszólításával foglalkozó rész tananyagunkban

Forrás: Saját tananyag

Saját tananyagainkban már kezdő szinten áttekintjük a leggyakoribb magyar férfi- és női neveket, ill. azok beceneveit. Kezdő, A1-es szintű tananyagunkban található az alábbi táblázat (2. táblázat).

A nem magyar anyanyelvűek számára nehézségeket okozhat, ha egy szövegben, párbeszédben stb. ugyanazt a személyt hol Istvánnak, hol Pistának nevezik, illetve gyakran azt sem tudják, férfiről vagy nőről van-e szó. Különösen nehéz a keresztnévtől hangalakjukban lényegesen eltérő becenevek felismerése. Bármely tananyagból tanítunk is, minden alkalommal, amikor abban beceneves megszólítással találkozunk, feltétlen térjünk ki az adott becenév eredetijére, arra, milyen nemű személy szokta kapni ezt a nevet, és hogy a becenév használata milyen szituációkban természetes a magyarok számára. Szerencsére több ismert magyar nyelv-könyvünk bővelkedik a becenévi megszólítást tartalmazó párbeszédekben (l. pl. a 6–7. ábrát), ami kiváló lehetőséget ad a becenevek használati szabályainak tanítására. Órán egy vicces feladattal törkeszünk arra, hogy a hallgatók jobban megjegyzzék a becenevek használatának kiemelt szerepét a magyar nyelvben: a finn hallgatók nevéből magyar becenévképzőkkel szoktunk beceneveket készíteni.

2. táblázat. Magyar keresztnévek és becenevek 2021-ben.

férfinév	becenév/lempinimi	női név	becenév/lempinimi
YLEISIMMÁT 2021 A leggyakoribb keresztnévek 2021-ben			
László	Laci, Lackó, Lacus	Mária	Marcsi, Marika
István	Isti, Pisti, Pista, Pityu	Erzsébet	Erzsi(ke), Bözsi
József	Józsi, Jóska, Joci	Katalin	Kati(ka), Katus, Kató
Zoltán	Zoli, Zozó	Éva	Évi(ke), Vica
János	Jani, Jancsi	Ilona	Ilus, Lonci
SUOSITUIMMAT 2021 A legkedveltebb (újszülötteknek adott) névek 2021-ben			
Levente	Levi	Hanna	Hannácska
Máté	Mátéka	Zoé	Zozi, Zuzu
Dominik	Domi(ka)	Anna	Ancsi, Annus, Ani, Panna
Bence	Benci, Bencéske	Léna	Léni, Lénus
Olivér	Oli(ka), Olivérke	Luca	Lucácska, Lucus

Forrás: az URL3, URL4 és URL5 felhasználásával készült saját tananyag

6. ábra. Feladatrészlet a MagyarOK. Magyar nyelvkönyv A2+ 2. kötetéből

b) Egészítse ki a szöveget múlt idejű igékkel! Ellenőrizze megoldásait a hangfelvétellel!

Laci: Szia, Ágota-Marietta! Fáradtnak tűnsz. Csak nincs valami baj?

Ágota-Marietta: Szia, Laci! Nem, dehogyan, minden rendben. Csak üzleti úton voltam a Fülöp-szigeteken, és éjjel háromkor *érkeztem*..... (*érkezik*) haza. Egy fél napot ..... (*késik*) a gép! Tizenkét órát ..... (*várakozik*) a manilai reptéren.

Forrás: Szita-Pelcz 2014, 96. o.

7. ábra. Feladat a Lépésenként magyarul 1. könyvből

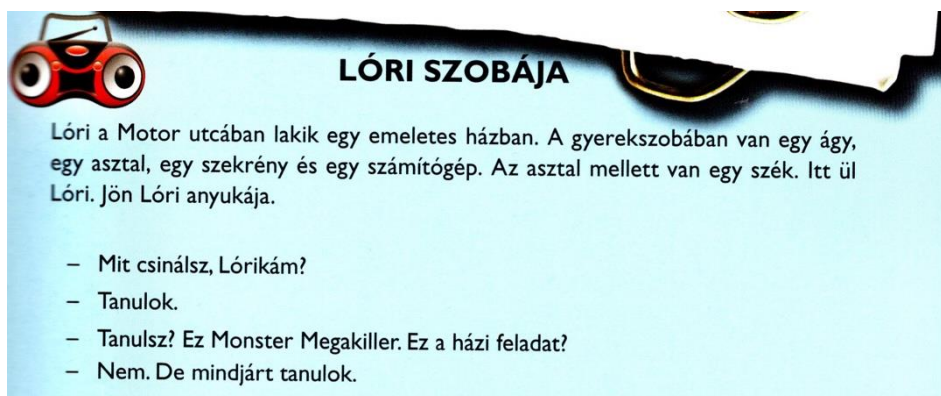
c)

- Szia, Kati! Szia, Andris!
- Szia, Robi! Megyünk teniszezni. Te nem jössz?
- Nincs kedvem teniszezni, mert fáj a karom.

Forrás: Durst 2017, 242. o. 2.1. feladat c. rész

Amennyiben a becenevet birtokos személyjelekkel használjuk, fokozottabb kedveskedést vagy ironikus árnyalatot érhetünk el. Ennek a jelenségnek a tanításra adhat aprópót pl. a 8. ábrában látható olvasmány feldolgozása – szintén már A1-es szinten.

8. ábra. Megszólítás beceneven birtokos személyjellel

LÓRI SZOBÁJA

Lóri a Motor utcában lakik egy emeletes házban. A gyerekszobában van egy ágy, egy asztal, egy szekrény és egy számítógép. Az asztal mellett van egy szék. Itt ül Lóri. Jön Lóri anyukája.

- Mit csinálsz, Lórikám?
- Tanulok.
- Tanulsz? Ez Monster Megakiller. Ez a házi feladat?
- Nem. De mindjárt tanulok.

Forrás: Durst 2013, 17. o.

A nevek és becenevek tanításán túl foglalkoznunk kell az egyéb nominális megszólításokkal is. Mindig érdemes felhívni a figyelmet a nominális megszólítás használati körére, ha az általunk használt tananyagban találkozunk vele. Az alábbiakban (l. 9–11. ábra) láthatunk egy-egy példát különböző magyar nyelvkönyvekből, amelyek apróján foglalkozhatunk az egyéb nominális megszólításokkal.

Ha az általunk használt tankönyvben csak kevés nominális forma szerepel a neveken és beceneveken kívül, a Halló, itt Magyarország II. nyelvkönyvben nagyon sok ilyen található; ez a tankönyv egyébként számos, a megszólítások tekintetében napjainkban is jól használható párbeszédmintával szolgál. Annak ellenére, hogy bizonyos formák ma már ritkábbak, elavultnak számíthatnak, például egy munkahelyen folyó beszélgetésben a „kisasszony” megszólítás (Erdős–Prileszky 2002, 108. o.), a tankönyv számos olyan szituációt mutat be, amelyben tipikusan előfordulnak olyan nominális megszólítások, amelyek ismerete hasznos és fontos a nyelvtanuló számára. Ezeket a párbeszédet érdemes, akár tömbösítve is, megismertetni és kielemezni a nyelvtanulókkal. Ahogyan korábban is megállapítottuk, a tankönyvek nem mindig tudnak lépést tartani a megszólítások szabályainak gyors változásaival. Ha az általunk használt tankönyvben található megszólítás-használat elavult, ami nem egyedi probléma, annak apróján beszélhetünk az utóbbi néhány évtized élőnyelvi változásairól, és felhívhatjuk a figyelmet a napjainkban használatos alakra. A 9. ábrán egy példát találhatunk az aszimmetrikus

megszólításra: a fiatal lány *Csókolom!*-mal köszön, magázza és nénizi az idősebbet, aki pedig *Szervusz*-szal köszön vissza és tegezi őt. A 10. ábra az *uram* megszólítást mutatja be eladó és vevő kapcsolatban, a 11. pedig a *drágám* használatát idősebb hölgy részéről egy nála jóval fiatalabbal kapcsolatban.

9. ábra. „Néni” megszólítás az Unkaria helposti egy párbeszédében

- Csókolom, Mari néni!
- Szervusz, Móni! Hogy vagy?
- Köszönöm, jól. És Mari néni hogy van?
- Köszönöm, jól (vagyok).

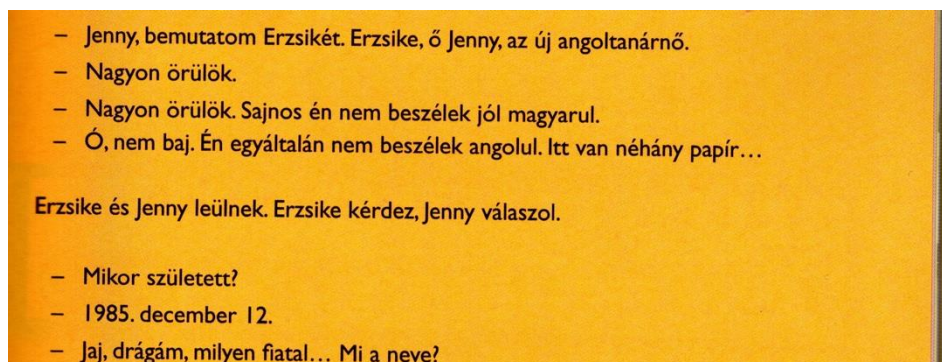
Forrás: Markus-Vecsernyés-Wichmann 2012, 15. o.

10. ábra. „Uram” megszólítás a Lépésenként magyarul 1. könyvben (részlet)

FÉRFI	– Lehet, hogy otthon van a pénztárcám?
ELADÓ	– Elnézést, de...
FÉRFI	– Egy pillanat... De utána az étteremben én fizettem.
NŐ	– Igen. Akkor lehet, hogy az étteremben hagytad a pénztárcát?
FÉRFI	– Ó, akkor biztos ellopta már valaki...
NŐ	– Hát, lehet...
ELADÓ	– Elnézést, uram, de mi az a kezében?
FÉRFI	– Ja, a pénztárca!

Forrás: Durst 2017, 187. o.

11. ábra. „Drágám” megszólítás a *Hungarian the easy way 1.* tankönyvben (olvasmányrészlet)

Forrás: Durst 2013, 27. o.

A finnben a nemspecifikus foglalkozásnevek és megszólítások részben elavultak, részben tudatosan próbálják eltávolítani őket a nyelvből (pl. *opettaja* 'tanár' és *opettajatar* 'tanárő' – ez utóbbi teljesen elavult). Míg 1950-ben a nemre utaló foglalkozások száma 700 körül volt, 1990-re ez 500 körülire csökkent (Engelberg 1998, 76. o.) A nemre utaló egyéb, eredetileg a *mies* 'férfi' szót tartalmazó foglalkozásnevektől továbbra is igyekeznek megszabadulni, például a *lehtimies* 'újságíró' (szó szerint: újságférfi) helyett mára a *toimittaja* 'szerkesztő' szó terjedt el 'újságíró' jelentésben is. Ezért a diákoknak nem könnyű megérteniük, illetve elsajátítaniuk a magyar nemspecifikus foglalkozásnevek használatát megszólításként.

„Az orvosnál” gyakori téma a nyelvkönyvekben, például a testrésznevek és a birtokos személyjelek használatával egybekötve. „B2” szinten, e téma ismétlésekor vagy a témával kapcsolatos kisebb fordításoknál, esetleg tolmácsolás gyakorlásakor ezt a megszólítások, üdvözlések, udvariassági formák tanítására is felhasználhatjuk. Érdeemes kitérni a nem szempontjából semleges foglalkozásnevek (pl. *orvos*, *tanár*, *ápoló*), illetve a nemspecifikus megszólítások közötti eltérésre is (az orvos – doktornő/doktor úr, tanár – tanárő/tanár úr, ápoló – nővérke közötti különbségre).

A 12. ábra párbeszéd részlete több köszönési formát és megszólítást is tartalmaz, látható benne nem egyenrangú üdvözlés (*Jó napot kívánok! – Jó napot; doktornő – Szabó néni*), kerülési stratégia a megszólításban (*Mi a panasza? Láza nincs?*), nemspecifikus megszólítás (*nővérke*) és udvarias kérés is (*legyen szíves*).

12. ábra. Orvosnál

*-Jó napot kívánok, doktornő!
- Jó napot, Szabó néni! Foglaljon helyet! Mi a panasz?
- Nagyon meg vagyok fázva. Sokat köhögök, folyik az orrom. Fáj a torkom, a fejem és a hátam is.
- Láza nincs?
- Sajnos eltörött a lázmérőnk, de az éjszaka nagyon kiizzadtam. A homlokom és a testem még mindig nagyon melegnek érzem.
- Nővérke, mérje meg a beteg lázát, legyen szíves!...*

Forrás: részlet saját tananyagból

A megszólítások „C1” szinten gyakorolhatók hivatalos levelek írásával és hivatalos beszédek fordításával is. A magyar nyelv írásbeli használatával kapcsolatos órákon többek között ösztöndíjkérelmek írását gyakoroljuk, például magyar nyelvű irodalmi mű idegennyelvi fordítására „pályázunk” ösztöndíjat. Próbálunk eligazítást adni a megfelelő szófordulatok alkalmazásában. A 13. ábra rövid példa egy ösztöndíjpályázat imitálására.

13. ábra. Ösztöndíjpályázat imitálása

Műfordítói Alapítvány

Móry Zsuzsanna elnök

Tisztelt Elnök Asszony!

Örömmel értesültem ... Tisztelettel megpályázom... Engedje meg Elnök Asszony, hogy bemutassam egy, már elkészült fordításomat...

....Remélem, hogy Elnök Asszony támogatásra érdemesnek tartja fordítástervemet...

Forrás: saját tananyag

A fordítás- és tolmácsolásórákon hivatalos, illetve kötetlenebb beszédek is fordítanak vagy tolmácsolnak a hallgatók, vagy eljátszák a kísérőtolmács szerepét különböző ügyek intézésekor (orvosnál, bankban, bérletvásárláskor, biztosítónál, autóbérlésnél stb.). A kellően udvarias forma megtanítására nagy figyelmet kell

fordítani, ugyanis a diákok tapasztalata szerint a magyarországi hivatalos ügyintézés is megnehezedhet, ha a megszólítások és a tegezés/magázás használata nem megfelelő.

4. Összegzés

A megszólítások gondot okoz(hat)nak az anyanyelvi beszélőnek is, ezért használati szabályaiknak tanítását, gyakoroltatását már az alapoknál érdemes elkezdni a MID tanításban. A rendelkezésre álló tananyagok a tegezés és a nemtegezés szabályaira fektetik a hangsúlyt, amely fontos része a témának, de a nominális megszólítások fontosságáról sem szabad megfeledkeznünk. Kezdhetjük például azzal, hogyan szólítsák meg a diákok tanáraikat, mert ez a gyakori órai használat miatt jól megtanulható, s akkor talán már nem lesz annyira idegen számukra a többi nominális megszólítás sem. Bárhol is fordul elő nominális megszólítás az általunk használt tananyagban, érdemes felhívni rá a figyelmet, egy kis „kitérőt” tenni, tisztázni használati körét. Ne felejtsük el említeni, hogy a megszólítások használatának szabályai eltérhetnek a városban és vidéken, Magyarországon és a határon túli magyarok nyelvhasználatában. Az összegyűjtött és itt bemutatott példák és gyakorlatok segítséget nyújthatnak a MID tanároknak a megszólítások bemutatására, illetve a diákokkal való gyakoroltatásukra. Mi, tanárok azonban csak fogódzók tudunk adni hallgatóinknak, a megfelelő megszólítási formát a gyakorlatban, magyar nyelvterületen tudják a legjobban elsajátítani – azzal a megszorítással, hogy az anyanyelvi beszélők is küzdenek némi bizonytalansággal a megszólítások változó világában.

Irodalom

1. Anaja, Markus 2021. *Protokollaopas maanpuolustajalle*. Helsinki: Sotilasperinteen seura ry. <https://maanpuolustusmitali.fi/wp-content/uploads/2021/09/Maanpuolustustajan-protokollaopas.pdf>.
2. Balázs Géza 1993. *Kapcsolatra utaló (fatikus) elemek a magyar nyelvben*. Nyelvtudomány Értekezések 137. Budapest: Akadémiai Kiadó.
3. Bencze Lóránt 2005. Politeness in Hungary: Uncertainty in a changing society. In: Kickey, Leo – Stewart, Miranda eds. *Politeness in Europe*. Clevedon: Multilingual Matters. pp. 237–246.
4. Deme László – Grétsy László – Wacha Imre szerk. 1999. *Nyelvi illemtan*. Budapest: Szemimpex Kiadó.
5. Domonkosi Ágnes 2002. *Megszólítások és beszédpartnerre utaló elemek nyelvhasználatunkban*. A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai 79. Debrecen: A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézete.
6. Domonkosi Ágnes 2010. Variability in Hungarian address forms. *Acta Linguistica Hungarica* 57. pp. 29–52.

7. Domonkosi Ágnes 2018. The Socio-Cultural Values of Hungarian V forms of Address. *ERUDITIO-EDUCATIO* 13(3), pp. 61-72.
8. Durst Péter 2017. *Lépésenként magyarul 1. Magyar nyelvkönyv kezdőknek*. Szerzői kiadás.
9. Durst Péter 2013. *Hungarian the easy way 1. Coursebook*. Design Kiadó.
10. Engelberg, Mila 1998. Sukupuolistuneet ammattinimikkeet. *Virittäjä* 1/1998, 74-92. o.
11. Erdős József – Prileszky Csilla 2002. *Halló, itt Magyarország II*. Negyedik, javított kiadás. Budapest: Akadémiai Kiadó.
12. Isosävi, Johanna –Lappalainen, Hanna 2015: Johdanto. In: Isosävi, Johanna – Lappalainen, Hanna szerk. *Saako sinutella vai täytyykö teititellä? Tutkimuksia eurooppalaisten kielten puhuttelukäytännöistä*. Helsinki: Finnish Literature Society. 9-13. o.
13. Isosävi, Johanna – Vecsernyés Ildikó 2022. Addressing, greeting and related gestures in the opening sequences of Finnish, French and Hungarian YouTube videos. *Contrastive pragmatics: a cross-cultural disciplinary journal* 7/35. pp. 1-34.
14. Koutny, Ilona 2009. Rendszerváltozás – nyelvi változás. *THL2* (1-2). 79-90. o. http://real.mtak.hu/74773/1/THL2_2009_1-2_079-090.pdf.
15. Kovács Magdolna – Tánzos, Outi 2015. Hapuilua pimeässä? Unkarin muuttuvat puhuttelukäytännöt. In: Isosävi, Johanna – Lappalainen, Hanna szerk. *Saako sinutella vai täytyykö teititellä? Tutkimuksia eurooppalaisten kielten puhuttelukäytännöistä*. Helsinki: Finnish Literature Society. 241-261. o.
16. Lappalainen, Hanna 2015. Sinä vai te vai sekä että? Puhuttelukäytännöt suomen kielessä. In: Isosävi, Johanna – Lappalainen, Hanna szerk. *Saako sinutella vai täytyykö teititellä? Tutkimuksia eurooppalaisten kielten puhuttelukäytännöistä*. Helsinki: Finnish Literature Society. 72-104. o.
17. Lappalainen, Hanna – Ildikó Vecsernyés (megj. alatt). Comparing address practices in the Finnish and Hungarian ‘Got Talent’ TV programmes. In: Baumgarten, Nicole – Vismans, Roel szerk. *Forms of address in contrastive contexts. Topics in address research*. Amsterdam: John Benjamins.
18. Markus, Kaija –Vecsernyés Ildikó –Wichmann, Irene 2021. *Unkaria helposti 1*. Porvoo: Suomi-Unkari Seura.
19. Maróti Orsolya 2019. Politeness and pragmatic competence in teaching Hungarian as a second language: successes and pitfalls. In: Szende Thomas – Alao, Georges eds. *Pragmatic and cross-cultural competences: Focus on politeness*. Bruxelles, Bern, Berlin, New York, Oxford, Wien: Peter Lang. pp. 187-203.
20. Maticsák Sándor 1996. Megszólítás, köszönés és névhasználat a finn és magyar nyelvkönyvekben. In: Keresztes László – Maticsák Sándor szerk. *Finnisch-ugrische kontrastive Untersuchungen II. Universitat Jyvaskyla*. Hungarologische Beitrage 6. 151-161. o.
21. Paunonen, Heikki 2010. Kun Suomi siirtyi sinutteluun. Suomalaisten puhuttelutapojen murroksesta 1970-luvulla. In: Lappalainen, Hanna – Sorjonen, Marja-Leena – Vilkkuna, Maria szerk. *Kielellä on merkitystä: nakokulmia kielipolitiikkaan*. 325-368. o.

22. Seppänen, Eeva-Leena 1989. Henkilöön viittaaminen puhetilanteessa. In: Auli Hakulinen szerk. *Suomalaisen keskustelun keinoja 1*, (Kieli 4). Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. 195–222. o.
23. Sólyom, Erika 2011. Linguistic address systems in post-1989 Hungarian urban discourse. In: Steven Tötösy de Zepetnek – Louise O. Vasvári eds. *Comparative Hungarian Cultural Studies*. West Lafayette: Purdue University Press. pp. 284–294.
24. Szita Szilvia – Pelcz Katalin 2014. *MagyarOK. Magyar nyelvkönyv A2+ 2. kötet*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem.
25. Szita Szilvia – Pelcz Katalin 2016. *MagyarOK Magyar nyelvkönyv B1+ 3. kötet*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem.
26. Varga Judit 1996. A magyar és finn udvariassági stratégiáról: a magyar és a finn megszólítási módok. In: Keresztes László – Maticsák Sándor szerk. *Finnisch-ugrische kontrastive Untersuchungen II. Universität Jyväskylä*. Hungarologische Beiträge 6. 105–115. o.
27. URL1: <https://wordwall.net/hu> (letöltés ideje: 2022. május 23.)
28. URL2: Susanna Pekkarinen: Miesurheilijoita ylistetään mörköinä, enkeleinä ja jättiläisinä – naisista tunnetuin on Äitee, ja professorin mielestä se kertoo asenteistamme <https://yle.fi/uutiset/3-12203203> (letöltés ideje: 2022. június 23.)
29. URL3: <https://nyilvantarto.hu/hu/statisztikak?stat=kozerdeku> (letöltés ideje: 2022. június 23.)
30. URL4: <http://magyarnevek.hu/nevek/utonevstatisztika> (letöltés ideje: 2022. június 23.)
31. URL5: <https://nevekneked.hu/> (letöltés ideje: 2022. június 23.)

References

1. Anaja, Markus 2021. *Protokollaopas maanpuolustajalle [Protocol guide for national defenders]*. Helsinki: Sotilasperinteen seura ry. <https://maanpuolustusmitali.fi/wp-content/uploads/2021/09/Maanpuolustustajan-protokollaopas.pdf>. (In Finnish).
2. Balázs Géza 1993. *Kapcsolatra utaló (fatikus) elemek a magyar nyelvben [Phatic elements in the Hungarian language]*. Nyelvtudomány Értekezések 137. Budapest: Akadémiai Kiadó (In Hungarian).
3. Bencze Lóránt 2005. Politeness in Hungary: Uncertainty in a changing society. In: Kickey, Leo – Stewart, Miranda eds. *Politeness in Europe*. Clevedon: Multilingual Matters. pp. 237–246.
4. Deme László – Grétsy László – Wacha Imre szerk. 1999. *Nyelvi illemtan [Linguistic etiquette]*. Budapest: Szemimpex Kiadó (In Hungarian).
5. Domonkosi Ágnes 2002. *Megszólítások és beszédpartnerre utaló elemek nyelvhasználatunkban [Address forms and elements referring to the interlocutor used in Hungarian]*. A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai 79. Debrecen: A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézete (In Hungarian).

6. Domonkosi Ágnes 2010. Variability in Hungarian address forms. *Acta Linguistica Hungarica* 57. pp. 29–52.
7. Domonkosi Ágnes 2018. The Socio-Cultural Values of Hungarian V forms of Address. *ERUDITIO-EDUCATIO* 13(3), pp. 61–72.
8. Durst Péter 2013. *Hungarian the easy way 1. Coursebook*. Design Kiadó.
9. Durst Péter 2017. *Lépésenként magyarul 1. Magyar nyelvkönyv kezdőknek. [Hungarian: Step by step. Hungarian coursebook for beginners]*. Szerzői kiadás (In Hungarian). *Step by step. Hungarian coursebook for beginners*. Szerzői kiadás (In Hungarian).
10. Engelberg, Mila 1998. Sukupuolistuneet ammattinimikkeet [Gendered occupational terms]. *Virittäjä* 1/1998, 74–92. (In Finnish).
11. Erdős József – Prileszky Csilla 2002. *Halló, itt Magyarország II. [Hallo, this is Hungary]*. Negyedik, javított kiadás. Akadémiai Kiadó (In Hungarian).
12. Isosävi, Johanna – Lappalainen, Hanna 2015: Johdanto [Introduction]. In: Isosävi, Johanna és Lappalainen, Hanna szerk. *Saako sinutella vai täytykö teitillä? Tutkimuksia eurooppalaisten kielten puhuttelukäytännöistä [Addressing people with T or V? Studies on address practices in European languages]*. Helsinki: Finnish Literature Society. 9–13. (In Finnish).
13. Isosävi, Johanna – Vecsernyés Ildikó 2022. Addressing, greeting and related gestures in the opening sequences of Finnish, French and Hungarian YouTube videos. In: *Contrastive pragmatics: a cross-cultural disciplinary journal* 7/35. 1–34.
14. Koutny, Ilona 2009. Rendszerváltozás – nyelvi változás [Hungarian political system change – changes in language]. *THL2* (1–2). pp. 79–90.
http://real.mtak.hu/74773/1/THL2_2009_1-2_079-090.pdf (In Hungarian).
15. Kovács Magdolna – Tánczos, Outi 2015. Hapuulua pimeässä? Unkarin muuttuvat puhuttelukäytännöt [Fumbling in the dark? Changing addressing practices in Hungarian]. In: Isosävi, Johanna és Lappalainen, Hanna szerk. *Saako sinutella vai täytykö teitillä? Tutkimuksia eurooppalaisten kielten puhuttelukäytännöistä [Addressing people with T or V? Studies on address practices in European languages]*. Helsinki: Finnish Literature Society. 241–261. (In Finnish).
16. Lappalainen, Hanna 2015. Sinä vai te vai sekä että? Puhuttelukäytännöt suomen kielessä [T or V or both? Addressing practices in Finnish]. In: Isosävi, Johanna és Lappalainen, Hanna szerk. *Saako sinutella vai täytykö teitillä? Tutkimuksia eurooppalaisten kielten puhuttelukäytännöistä [Addressing people with T or V? Studies on address practices in European languages]*. Helsinki: Finnish Literature Society. 72–104. (In Finnish).
17. Lappalainen, Hanna – Ildikó Vecsernyés (in press). Comparing address practices in the Finnish and Hungarian ‘Got Talent’ TV programmes. In: Baumgarten, Nicole – Vismans, Roel eds. *Forms of address in contrastive contexts. Topics in address research*. Amsterdam: John Benjamins.
18. Markus, Kaija –Vecsernyés Ildikó –Wichmann, Irene 2021. *Unkaria helposti 1. [Easy Hungarian 1.]*. Porvoo: Suomi–Unkari Seura (In Finnish).
19. Maróti Orsolya 2019. Politeness and pragmatic competence in teaching Hungarian as a second language: successes and pitfalls. In: Szende Thomas – Alao, Georges eds. *Pragmatic and cross-cultural competences: Focus on politeness*. Peter Lang. Bruxelles, Bern, Berlin, New York, Oxford, Wien. pp. 187–203.

20. Maticsák Sándor 1996. Megszólítás, köszönés és névhasználat a finn és magyar nyelvkönyvekben [Addressing, greeting and use of names in Finnish and Hungarian language books]. In: Keresztes László – Maticsák Sándor szerk. *Finnisch-ugrische kontrastive Untersuchungen II [Finno-Ugrian Contrastive Research II]*. Universität Jyväskylä. Hungarologische Beiträge 6. 151–161. o. (In Hungarian).
21. Paunonen, Heikki 2010. Kun Suomi siirtyi sinutteluun. Suomalaisten puhuttelutapojen murroksesta 1970-luvulla [When Finland switched over to using T. On the change of Finnish addressing practices in the 1970s]. In: Lappalainen, Hanna – Sorjonen, Marja-Leena – Vilkuna, Maria szerk. *Kielellä on merkitystä: näkökulmia kielipolitiikkaan [Language matters: aspects of language policy]*. 325–368. (In Finnish).
22. Seppänen, Eeva-Leena 1989. Henkilöön viittaaminen puhetilanteessa [Person references during conversations]. In: Auli Hakulinen szerk. *Suomalaisen keskustelun keinoja 1 [Means of discourse in the Finnish language 1]* (Kieli 4). Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos (In Finnish). 195–222.
23. Sólyom, Erika 2011: Linguistic address systems in post-1989 Hungarian urban discourse. In: Steven Tötösy de Zepetnek – Louise O. Vasvári eds. *Comparative Hungarian Cultural Studies*. West Lafayette: Purdue University Press. pp. 284–294.
24. Szita Szilvia – Pelcz Katalin 2014. *MagyarOK. Magyar nyelvkönyv A2+ 2. kötet [MagyarOK. Hungarian coursebook A2+ Part 2]*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem (In Hungarian).
25. Szita Szilvia – Pelcz Katalin 2016. *MagyarOK Magyar nyelvkönyv B1+ 3. kötet [MagyarOK. Hungarian coursebook B1+ Part 3]*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem (In Hungarian).
26. Varga Judit 1996. A magyar és finn udvariassági stratégiáról: a magyar és a finn megszólítási módok [On the strategies of Hungarian and Finnish politeness: address forms in Hungarian and Finnish]. In: Keresztes László – Maticsák Sándor szerk. *Finnisch-ugrische kontrastive Untersuchungen II. [Finno-Ugrian Contrastive Research II] Universität Jyväskylä*. Hungarologische Beiträge 6. 105–115. o. (In Hungarian).
27. URL1: <https://wordwall.net/hu> (Accessed: 23.05.2022.)
28. URL2: Susanna Pekkarinen: Miesurheilijoita ylistetään mörköinä, enkeleinä ja jättiläisinä – naisista tunnetuin on Äitee, ja professorin mielestä se kertoo asenteistamme [Male athletes are praised as bogey-men, angels or giants – the most famous female is The Mum, and according to the professor it tells about our attitudes]. <https://yle.fi/uutiset/3-12203203> (Accessed: 23.06.2022.)
29. URL3: <https://nyilvantarto.hu/hu/statisztikak?stat=kozerdeku> (In Hungarian). (Accessed: 23.06.2022.)
30. URL4: <http://magyarnevek.hu/nevek/utonevstatisztika> (In Hungarian). (Accessed: 23.06.2022.)
31. URL5: <https://neveknaked.hu/> (In Hungarian). (Accessed: 23.06.2022.)

A magyar megszólítások és köszönési formák tanítása (nem csak) finneknek

Vecsernyés Ildikó, PhD ösztöndíjas. Helsinki Egyetem (Helsingin yliopisto), nyelvtanár; ildiko.vecsernyes@helsinki.fi, ORCID: 0000-0002-0713-5771.

Kovács Magdolna, docens/hab., PhD. Helsinki Egyetem (Helsingin yliopisto); magdolna.kovacs@helsinki.fi, ORCID: 0000-0001-7999-9950.

A megfelelő megszólítási és köszönési formák kiválasztása az anyanyelvi beszélők számára sem egyszerű, különösen az utóbbi 30 évben történt élőnyelvi változások következményeképpen. A sikeres kommunikáció megvalósulásának érdekében a tegezés, magázás, önözés és a nominális formák (többek között a kereszt- és becenevek, pozícióra utaló megszólítások, foglalkozásnevek, kedveskedő formák) megismertetése és elsajátíttatása fontos helyet foglal el a magyar mint idegen nyelv tanításában. A megszólítások eszköztárának és használati szabályainak elsajátítása a hallgatók pragmatikai kompetenciáját fejleszti. A megszólításokat érintő, viszonylag gyorsnak mondható változásokkal a nyelvkönyveknek sem könnyű lépést tartaniuk, ezért általában a tanáron múlik, mennyire igyekszik átadni az élőnyelvi változásokat, illetve legalább fogódzókat nyújtani hozzájuk.

A megszólítások tanítására különösen nagy hangsúlyt kell fektetni a skandináv kultúrkörhöz tartozó finn anyanyelvűek tanításában. A magázás ugyan létezik a finn nyelvben, de meglehetősen ritkán használják, olyannyira, hogy a fiatalabb generációk számára nehézségeket okozhat a gyakorlatban. A finn nyelvben, ahogyan azt több kutatás is bizonyítja, a kereszt- és becenevek, illetve a kedveskedő elnevezések használata viszonylag ritka, és annak egészen más szabályai vannak, mint a magyarban. A (hivatali) ranggal járó megszólítások esetében kiemelten nehéz a tanár dolga: a finnben ezeket meglehetősen ritkán használják, sőt nemegyszer gúnyos, csúfolódó árnyalatot kaphatnak. Ezért külön figyelmet kell szentelni a tanárok és a(z egyetemi) hivatali bürokráciában dolgozók megszólítására, hiszen a hallgatók egy része Magyarországon folytatja nyelvi tanulmányait.

Bár a köszönések nem szerves részei a megszólításoknak, a tegezés–magázás témakörét indikálhatják, illetve bizonyos hivatalos megszólítások – különösen írásbeli formában és ismeretlen személy megszólításakor (pl. *Tisztelt Elnök Asszony!*) – általában magázással járnak. Nyelvtanárként azt sem lehet eleget hangsúlyozni, hogy a magyar köszönések egy része – konkrét, tegezésre vagy magázásra utaló formai elem nélkül is – informális, tegezést indikáló (pl. a *szia, szervusz*), másik része pedig formális (pl. *Jó napot kívánok!*, *Viszontlátásra!*), így szinte mindig nemtegező formákkal jár együtt. A formális köszönések megtanítására külön hangsúlyt kellene fordítani azoknál a diákoknál, akiknek anyanyelvében ritkábban használnak ilyeneket.

Tanulmányunkban az élőnyelvi kutatások alapján leszűrt következtetések figyelembevételével gyakorlati példákat, ötleteket mutatunk be a megszólítások fontos jellemzőinek MID tanításához – részben a korábban megjelent nyelvkönyvekre, részben saját anyagokra építve. A hagyományos módszerek (fordítási, tolmácsolási feladatok) mellett modern, sokszor játékos feladatokat fejlesztettünk ki sokéves nyelvtanári pályánk során. Példáink inspirálhatják a nem finn anyanyelvűeknek tanító MID tanárokat is – tanítványaik nyelvi hátterének figyelembe vételével – saját anyagok összeállítására.

Kulcsszavak: *megszólítások, köszönési formák, nyelvtanítás, pragmatikai kompetencia, magyar, finn*

Вивчення угорських форм звертання та вітання для фінів (і не тільки)

Ілдико Вечерньеш, аспірантка. Гельсінський університет, викладач-мовник; ildiko.vecsernyes@helsinki.fi, ORCID: 0000-0002-0713-5771.

Магдолна Ковач, доцент, доктор габілітований. Гельсінський університет; magdolna.kovacs@helsinki.fi, ORCID: 0000-0001-7999-9950.

Вибір відповідних форм звертання і вітання є непростим завданням навіть для користувачів рідної мови, особливо внаслідок швидких змін живої мови протягом останніх 30 років. З метою реалізації успішної комунікації знайомство та засвоєння звертань на «ти» і на «Ви», номінальних форм (зокрема власних імен, прізвищ, назв занять і професій, зменшувально-пестливих слів тощо) займає важливу роль у вивченні угорської мови як іноземної. Засвоєння лексичного багатства звертань і правил їх використання розвиває прагматичні компетенції студентів. Зважаючи на швидкі зміни форм звертання, підручники мови не встигають за всіма новаціями, тому саме від викладача залежить, наскільки він старається познайомити зі змінами в живій мові або ж принаймні дати певні орієнтири.

Особливий акцент на вивченні форм звертань необхідно приділяти при роботі з фінами, які належать до скандинавської культури. Зокрема, у фінській мові є форми звертання на «Ви», але вони користуються ними дуже рідко, настільки, що для молодшої генерації це викликає труднощі на практиці. Як засвідчують дослідження, у фінській мові рідко вживаються власне імена, прізвища, зменшувально-пестливі форми, а правила їх використання кардинально відрізняються від тих, які є в угорській мові. Справжнім викликом для викладача є також знайомство з офіційними звертаннями: у фінській мові ними користуються дуже рідко, навіть більше: буває, що вони отримують іронічний, глузливий відтінок. Тому окрему увагу необхідно приділяти тому, як фінам слід звертатися до викладачів та співробітників університету, адже частина студентів продовжують вивчення мови в Угорщині.

Хоча форми вітань не є органічною частиною звертань, проте стосуються теми використання «ти-Ви», а при офіційних звертаннях – особливо на письмі та при звертанні до незнайомих осіб (наприклад, Шановна пані президент!) – зазвичай вимагають звертання на «Ви». Викладач-мовник повинен постійно наголошувати і те, що в угорській мові частина форм вітань – і без конкретних формальних елементів, які вказують на форму «ти» або «Ви» – є неформальними, що передбачають звертання на «ти» (наприклад: szia, szervusz (привіт)), а інша частина – формальними, офіційними (наприклад: Jó napot kívánok! (Добрий день!), Viszontlátásra! (До побачення!)), тож завжди вимагають звертання на «Ви». На засвоєння офіційних форм вітань особливу увагу необхідно звертати у випадку тих студентів, у яких у рідній мові такими користуються рідко.

У публікації на основі власних досліджень запропоновано приклади практичних вправ, ідей стосовно вивчення звертань. Поруч із традиційними методами (завдання з перекладу), ми завдяки багаторічному практичному досвіду роботи розробили також ігрові завдання. Наші приклади можуть стати зразком і для тих мовників, які працюють не з фінами, при розробці власних матеріалів.

Ключові слова: *звертання, форми вітання, вивчення мови, прагматична компетенція, угорці, фіни*

Teaching Hungarian address forms and greetings to (but not only) Finnish speakers

Vecsernyés, Ildikó, PhD student. Helsinki University, University Instructor; ildiko.vecsernyes@helsinki.fi, ORCID: 0000-0002-0713-5771.

Kovács, Magdolna, adjunct professor, PhD. Helsinki University; magdolna.kovacs@helsinki.fi, ORCID: 0000-0001-7999-9950.

Choosing the appropriate forms of address and greetings is not easy even for the native Hungarian speakers, especially as a result of the changes in the Hungarian language in the last 30 years. In order to achieve successful communication, the acquiring the use of T and V forms (by pronouns *maga* or *ön*) and nominal address forms (including first or last names, nicknames, titles, job titles and endearments) occupies an important role in the teaching of Hungarian as a foreign language. Mastering the tools of the address forms and the rules of their use develops the pragmatic competence of the students. Because of the relatively quick changes in the address system in Hungarian, the language books can not be always up to date, therefore it usually depends on the teacher to pass on the changes in the present language use or at least providing information on them.

Particular emphasis should be placed on the teaching of Hungarian address system to native speakers of Finnish (a language belonging to the Scandinavian cultural circle). Although V forms exist also in the Finnish language, their use is quite infrequent. Consequently, the use of them can cause difficulties for the younger generations. In Finnish, as several studies have shown, the use of last names, nicknames and endearments are relatively rare and has completely different rules than their equivalents in Hungarian. Teaching addressing by titles in Hungarian is challenging, because in Finnish titles are used quite rarely and they can even get an ironic tone. Therefore, special attention should be paid to addressing teachers and those working in the (university) bureaucracy, as some students continue their language studies in Hungary.

Although greetings are not an integral part of address system, they may indicate the subject of using T or V forms; and certain official address forms, especially in writing and addressing unknown persons (e. g. *Tisztelt Elnök Asszony!* 'Dear Madam President!'), usually involve V forms. As a language teacher, it is not enough to emphasize that some of the Hungarian greetings – even without a specific formal or informal element – are informal and indicate T forms (e.g. a *szia, szervusz*), and some of them are formal indicating almost always V forms (e.g. *Jó napot kívánok!*, *Viszontlátásra!*). If the students

do not use formal greetings regularly in their native language, the teachers of Hungarian have to pay close attention to those forms of Hungarian in teaching and have to give enough time to practicing the correct address forms during the whole period of Hungarian language studies.

In this paper we present our best practices and ideas for teaching address forms and rules of their use, based on the research on Hungarian language changes in the last 30 years. In addition to the traditional methods (e. g. translation, interpreting tasks), we have developed modern, often playful tasks during our many years' teaching career. We present practical examples for teaching of important features of the Hungarian address system, based partly on the earlier published language teaching books and partly on our own materials. Based on these examples and practices, teachers of Hungarian as a foreign language may get inspiration to develop their own materials, within the limits of the possibilities.

Keywords: *address forms, greetings, language teaching, pragmatic competence, Hungarian, Finnish*